

av Skandinavien, som egentligen inte nämns alls. Interaktioner med samer, utmarksnäringar som jakten på päls och produktionen av järn och tjära för en undanskymd plats i berättelsen, trots att de utgjorde både drivkrafter och förutsättningar för utlandsfärderna.

Men Varbergs bok är ändå innehållsrik och någonstans måste man begränsa sig. Ramverket som håller ihop berättelsen är det danska arkeologiska materialet, med vissa kompletteringar. Det är ett fantastiskt och omfattande material som berättar en rad viktiga historier, men naturligtvis inte alla. Boken illustreras av vackra föremålsfoton och informativa kartor, men det är texten som står i centrum. Jag uppskattar den enkla kronologiska dispositionen. Den gör det lätt för läsaren att följa händelseförloppet i berättelsen. För boken är en berättelse, snarare än en populärvetenskaplig bok om vikingar. En berättelse som är historiskt korrekt, underbyggd av fakta och presenterad med en levande prosa som engagerar.

Uppsala universitet

CHARLOTTE HEDENSTIERNA-JONSON

Dick Harrison, *Sveriges medeltid* (Lund: Historiska Media). 456 s.

Dick Harrison är ett fenomen, med en skrivproduktivitet som för honom till dem som skrivit mest. Frans G. Bengtsson har reflekterat över denna författartyp, och konstaterar att oavsett om böckerna inte alltid är särskilt bra måste det ändå ses som en prestation. Medeltiden är Harrisons hemmaplan och denna bok är hans tredje sammanfattning av hela svenska medeltiden (de andra två är från 2002 och 2009–2010 i två volymer). Därtill skall läggas ett antal böcker om särskilda perioder, böcker om ett par städer, några volymer om Europas medeltid samt mindre skrifter sammanfattande de längre och så ett otal kortare artiklar.

Harrison anger i notapparaten att han baserar sig på sitt tidigare arbete för *Sveriges historia* (2009–2010) och *Sveriges medeltid* är i mycket en förkortad version av arbetet från 2009–2010, med många formuleringar direkt övertagna.

Vad är då hans metod? Jag begränsar mig till föreliggande bok trots att jag läst nästan allt han skrivit om svensk medeltid. Ofta när han möter olika uppfattningar som står mot varandra redogör han för dessa och väljer sedan att endast dra någon slags minsta gemensam nämnare ur diskussionen. En så viktig källa som Rökstenen har underkastats en äldre och nyare tolkning, vilka får var sin presentation och sedan drar Harrison slutsatsen att stenen är en demonstration av makt i bygden.

I enlighet med europeisk periodindelning inkluderar han yngre järnålder i boken. Harrison är försiktig rörande den tidiga perioden och följer den klassiska källkritiska skolan. Liksom för denna skola är det den politiska utvecklingen som står i fokus. Jag tycker att hans val av linje genom boken är helt legitim, även om jag skulle ha valt annorlunda och intresserat mig för att bebyggelse ofta blir koncentrerad i bygder i ett glesbefolkat samhälle som inte kan garantera säkerheten i utmarken. Harrison betonar dock nyodlingen under perioden efter omkring år 1000.

Den övergripande tes som Harrison driver under hela den första delen av boken är att statsmakten växer fram långsamt och sent, och här argumenterar han för en egen ståndpunkt. Det är en intressant och till vissa delar övertygande framställning. Öland verkar ha underkastats svenska herrar, även om endast indicier talar om hur. Norrland tycks länge legat utanför den svenska statens kontroll, och han har ett intressant resonemang om kväner, som kanske utgjorde en egen stamkonfederation, i dag endast bevarad som varianten av finskan: *meänkieli* (bokstavligen: vårt-språk). Det område vi i dag kallar Sverige bestod länge av självstyrande bygder.

Så kom en dramatisk politisk förändring under senare delen av 1200-talet. I skildringen framträder författarens förmåga att redogöra för komplicerade släktsamband som har haft betydelse. I viss mån kan detta förleda honom till att överbetona personlighetens betydelse i historien, men det är samtidigt en viktig dimension och han excellerar i detta under senmedeltiden (Sveriges period av "Game of thrones"). Birger Jarl framträder i all sin brutala maktfullkomlighet.

Denna väldiga omvandling under 1200-talet blir en smula svårbegriplig, eftersom Harrison inte särskilt utförligt tar upp de bakomliggande ekonomiska förändringar som nyare forskning klarlagt, med en omstrukturering av jordägande och dess rumsliga organisering, och en ny nivå av integration mellan basproduktion och framför allt järnproduktionen. Men det vore som sagt en annan bok.

Så kommer brödrastridernas period, först mellan Birgers söner och sedan mellan Magnus söner, och Harrison gör här det viktiga påpekandet att dessa två till synes likartade konflikter skiljer sig åt. I den första grep olika stormannafraktioner in, i den andra var bröderna Birger, Erik och Valdemar de som styrde skeendet. Kungamakten var starkare. Flera uppror mot ökat skattetryck under dessa strider nämns, i norr och på Gotland. Möjligen skulle han kunnat nämnt att 1310-talet var en period av stora hungersnöder över hela Europa, och med säkerhet även i Sverige.

Digerdöden får sin centrala roll liksom Engelbrektsupproret. Harrison är inte styrd av de läsningar som en del tidigare forskning led av.

I beskrivningen av senmedeltidens konflikter bidrar Harrissons minne för

detaljer till en rad viktiga påpekanden. Här, liksom för den tidigare perioden, uppmärksammas särskilt kvinnorna, drottningar och andra ur toppskiktet, vilka agerat självständigt. Senmedeltidens långa period, då Sverige tillhörde ett oroligt hörn av Europa, har Harrison tidigare skildrat förtjänstfullt i en liten skrift om uppror. I den bok som här recenseras är det dock högadeln som får huvudrollen, och han betonar ofta att den enskilda personen spelade en central roll, men jag skulle förstå perioden mer analytiskt. Det var en fas av omstrukturering, som banade för Sveriges övergång till en stark stat.

Skulle jag önska något vore det att Harrison inför framtiden hejdade sig och ägnade en längre tid åt något enskilt projekt. Hans receptivitet är både en stor talang och något som måste bekämpas för att kunna följas av en fördjupning.

Stockholms universitet

JANKEN MYRDAL

Jakob Kihlberg, *Gränslösa anspråk: Offentliga möten och skapandet av det internationella 1840–1860* (Lund: Lunds universitet 2018). 400 s.

Gränslösa anspråk är en riktigt fin bok. Med sitt färgtryck, många illustrationer, tjockt papper, snyggt typsnitt och en läsvänlig layout är den inbundna boken ovanligt påkostad för att vara en avhandling. Språket är påfallande felfritt och avhandlingen är välskriven och lättläst. Det är en bok som utstrålar exklusivitet och trovärdighet.

Möjligen har författaren tillämpat lärdomar från de aktörer han studerat. *Gränslösa anspråk: Offentliga möten och skapandet av det internationella 1840–1860* handlar, titeln till trots, om anspråk som vare sig var gränslösa eller skapade det internationella i bestämd form. De möten som beskrivs bidrog snarare till att skapa en viss västerländsk internationell sfär dominerad av män ur eliten i Europa och Nordamerika. Själva rättfärdigandet av denna sfär låg i dessa mäns förmåga att presentera sig själva som framstående personer med överlägsen moral och kapacitet – något som bland annat gjordes genom påkostade tryckta skrifter.

Boken är strukturerad efter de tre mötesserier Kihlberg valt att studera: antislaverikonventen 1840 och 1843, en serie fredskongresser omkring år 1848, samt så kallade välgörenhetskongresser som ägde rum under andra hälften av 1850- och början av 1860-talet. Genomgången av forskningsläge, teori, källor och metod är kortfattad, men en utförligare diskussion finns i noterna. Författaren betonar att de tidiga mötenas anspråk var tämligen olikartade och i samtiden ofta ifrågasatta. Fokus ligger på mötena som me-